KVALITNÍ PŘÍSPĚVEK K SOUČASNÉ DISKUSI O SYSTÉMU FINANCOVÁNÍ VYSOKÉHO ŠKOLSTVÍ

Jakub Fischer*

Petr Mulač, Martina Kuncová: *Financování profesně orientovaných vysokých škol v evropském kontextu*

Grada Publishing, 2015. 1. vydání. 126 stran. ISBN: 9788024756448.

Český knižní trh obohatila vysoce aktuální monografie Petra Mulače a Martiny Kuncové *Financování profesně orientovaných vysokých škol v evropském kontextu*.

O potřebě rozvoje profesně orientovaného vysokého školství se v návaznosti na masifikaci vysokoškolského vzdělávání po roce 2000 hovoří minimálně od představení Bílé knihy terciárního vzdělávání¹. Dvě profesně orientované veřejné vysoké školy již v systému českého vysokého školství delší dobu působí. Rozvoji těchto dvou vysokých škol i dalších škol nabízejících studium v profesně orientovaných oborech však dosud bránily zejména podmínky akreditací a systém financování. Na profesně orientované obory byly až do přijetí velké novely zákona o vysokých školách (účinné od 1. 9. 2016) a na něj navazujících podzákonných předpisů kladeny téměř stejné požadavky jako na obory akademicky orientované. Systém financování až do roku 2016 nezohledňoval odlišnou orientaci profesně orientovaných vysokých škol a nekladal odlišný důraz na jednotlivé typy činností hodnocené systémem parametrů kvality a výkonu vysokých škol pro různé typy institucí.

Od roku 2009 jsem členem tzv. Reprezentativní komise MŠMT. Jakožto jeden z významných účastníků jednání o financování veřejných vysokých škol jsem přesvědčen, že jedním z důvodů určitého „přešlapování na místě“ je skutečnost, že vhodný systém financování zohledňující diverzitu vysokých škol a nabízených oborů zatím nebyl vyvinut. Tuto mezeru se snaží zaplnit předkládaná publikace autorů Petra Mulače a Martiny Kuncové. Na jejich publikaci velmi oceňuji zejména hlubší komparativní a analytické zázemí, které dosud ve výše uvedených diskusích chybělo.

Nezbytná teoretická východiska, obsažená v druhé kapitole, jsou zpracována přehledně, srozumitelně a stručně. Zajímavým přínosem k současné diskusi o charakteru vysokoškolského vzdělání (nakolik je statkem soukromým, veřejným či smíšeným) je zmínka o meritních statcích (merit goods). Poměrně stručný rozsah teoretických východisek (který hodnotím pozitivně) pak umožňuje věnovat více prostoru nosným kapitolám.

* **Jakub Fischer** (jakub.fischer@vse.cz), Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta informatiky a statistiky.

1 Matějů, P. a kol. Bílá kniha terciárního vzdělávání. MŠMT, Praha 2009.

Třetí kapitola přináší vhled do financování vysokého školství a profesně orientovaného vzdělávání ve vybraných zemích. V případě srovnávání na základě výběru zemí je vždy tento výběr zatížen subjektivní volbou autora, nicméně v tomto případě se výběr jeví jako vyvážený a zdařilý. V publikaci tohoto typu pochopitelně není možné podrobně uvést všechny země EU, ostatně takové srovnání již, byť nikoli s důrazem na profesně orientované vzdělávání, provedla Chaloupková².

Čtvrtá kapitola popisuje dosavadní vývoj profesně orientovaného vysokoškolského vzdělávání na území ČR v regionálním členění a v členění podle typu škol a studijních programů. Autoři správně upozorňují, že rozvoj neuniverzitního vzdělávání je dosud doménou sektoru soukromého vysokého školství. S jejich závěrečnými tezemi ohledně překážek budoucího rozvoje soukromého vysokého školství nelze než souhlasit, potřeba rozvoje profesně orientovaného vysokého školství v segmentu veřejných vysokých škol by pak v kontextu problémů segmentu školství soukromého bylo možné vyjádřit i explicitněji.

Pátá kapitola přináší přehledný popis jednotlivých aspektů týkajících se financování vysokých škol, jak z hlediska jednotlivých veřejných, tak i neveřejných zdrojů financování. Takto zpracovaný popis je velmi přínosný; nevím o publikaci, v níž by byl přehled zdrojů financování vysokých škol takto přehledně a přitom relativně stručně zpracován. Nelze přehlédnout, že autoři se v této kapitole orientují téměř výlučně na stranu zdrojů (tedy odkud školy získávají finanční prostředky) a pouze okrajově (část 5.3.1.2) zmiňují stranu užití, tj. způsob nakládání s prostředky získanými z těchto zdrojů. I tuto volbu autorů však nakonec hodnotím kladně, neboť podrobný rozbor pravidel hospodaření veřejné vysoké školy (které zdaleka není upraveno jen § 18 zákona o vysokých školách) by výrazně navýšil rozsah kapitoly a snížil její přehlednost.

Šestá kapitola, věnovaná financování veřejných vysokých škol, je poměrně rozsáhlá a rozmanitá. V první části jsou podrobně popsány zásady rozdělení finančních prostředků mezi jednotlivé veřejné vysoké školy. Zde se domnívám, že na jedné straně jsou některé pasáže rozsáhlé až zbytečné, zejména s ohledem na skutečnost, že tyto informace jsou veřejně dostupné na webových stránkách MŠMT. Naopak trochu postrádám určitou syntézu, nebo alespoň podrobnější deskriptivní srovnání vývoje systému rozdělování prostředků mezi lety 2009 a 2015. Inspirativním příspěvkem do celospolečenské diskuse o zavedení finanční spoluúčasti studentů (školného) je druhá část šesté kapitoly. Jakkoli je tato diskuse v současné době trochu utlumena, neboť aktuálně vládnoucí strany zavedení školného politickým rozhodnutím odmítají, má podle mého názoru rozhodně smysl na odborné bázi v této diskusi pokračovat. Autoři nejen přehledně popisují jednotlivé právní a ekonomické aspekty zavedení školného, ale zároveň se nebojí vynést poměrně silný hodnotící úsudek ohledně potřeby finanční spoluúčasti studentů.

Sedmá kapitola je vyústěním kapitol předchozích a vrací se k tématu profesně orientovaného, resp. neuniverzitního vzdělávání. Podrobně jsou rozebrány dopady pravidel financování veřejných vysokých škol v období 2009–2015 na rozvoj neuniverzitního vzdělávání. Autoři opět zvolili členění po jednotlivých letech, čímž je do jisté míry ospravedlněna struktura první části kapitoly šesté. Sedmá kapitola zahrnuje (v závěru první části) syntézu ve formě velmi přínosné SWOT analýzy systému financování veřejných

2 Chaloupková, Š. Systémy terciárního vzdělávání v zemích Evropské unie se zřetelem na jejich financování. Diplomová práce. VŠE, Praha 2013.

vysokých škol. Druhá část sedmé kapitoly přináší stručný návrh systému kvalitativních kritérií financování neuniverzitních vysokých škol. Jakkoli s jejich návrhem v zásadě věcně souhlasím, domnívám se, že autoři zde zůstali až trochu zbytečně „při zdi“ a mohli se zamyslet, s využitím zkušeností s financováním vysokého školství v jiných zemích, i nad hlubšími změnami v systému financování (nejen nad úpravou jeho parametrů). Prakticky nedotčené tak zůstaly otázky koeficientů ekonomické náročnosti, jejich vztah k ukazatelům kvality a výkonu, v jakém rozsahu má smysl udržet kapitační systém financování atd. Předpokládám nicméně, že tyto trochu opomenuté aspekty jsou námětem pro další výzkumnou činnost autorů předkládané publikace a budou vyřešeny buď samostatným výstupem, nebo v případném budoucím rozšířeném vydání.

Publikace autorů je velmi čtivá, jazykově úhledná, srozumitelná širší odborné veřejnosti zabývající se systémem financování vysokého školství v České republice, obsahující přehledné tabulkové a grafické výstupy. Uvedené dílčí výhrady a postřehy kvalitu publikace nesnižují. Knihu Petra Mulače a Martiny Kuncové považuji za jednoznačně přínosnou pro současnou diskusi o budoucím nastavení systému financování, zejména v kontextu velmi potřebného rozvoje neuniverzitního vzdělávání v ČR, a jako takovou ji doporučuji každému čtenáři majícímu hlubší zájem o uvedenou problematiku.